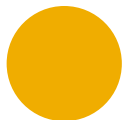

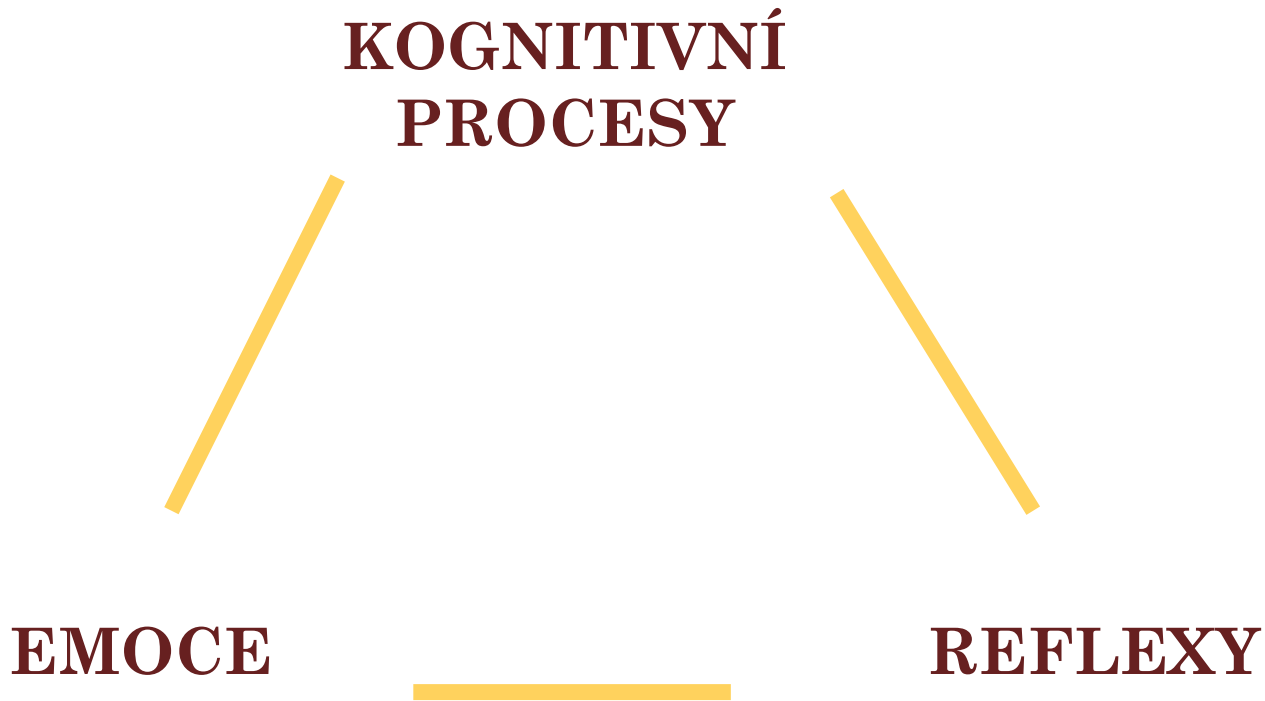
SPECIFIKA LIDSKÉHO CHOVÁNÍ

Komplexní, dispoziční a symbolicky
kódované motivační proměnné

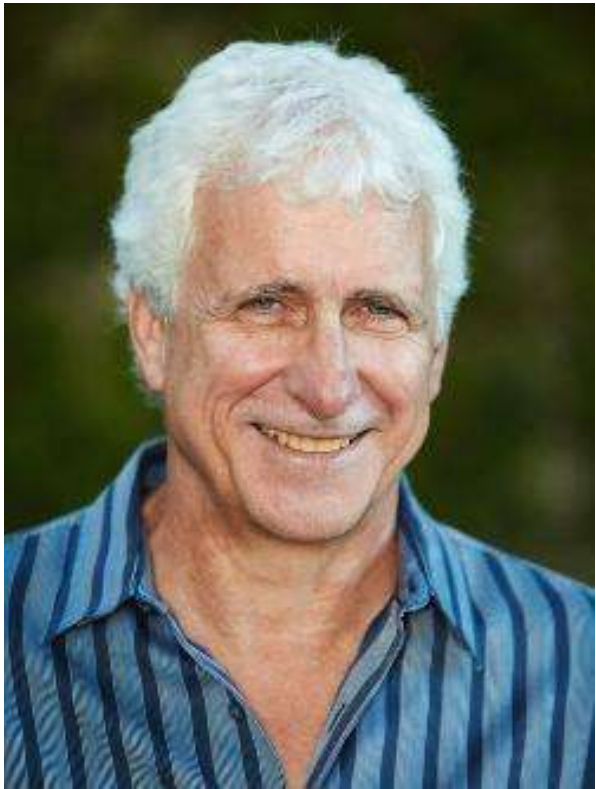
ČÍM JE LIDSKÁ MOTIVACE JEDINEČNÁ?

PROČ JSOU ADAPTIVNÍ? CO UMOŽŇUJÍ? JAK BY
NAŠE CHOVÁNÍ FUNGOVALO BEZ NICH?

KYBERNETICKÝ MODEL ŘÍDÍCÍCH PROCESŮ

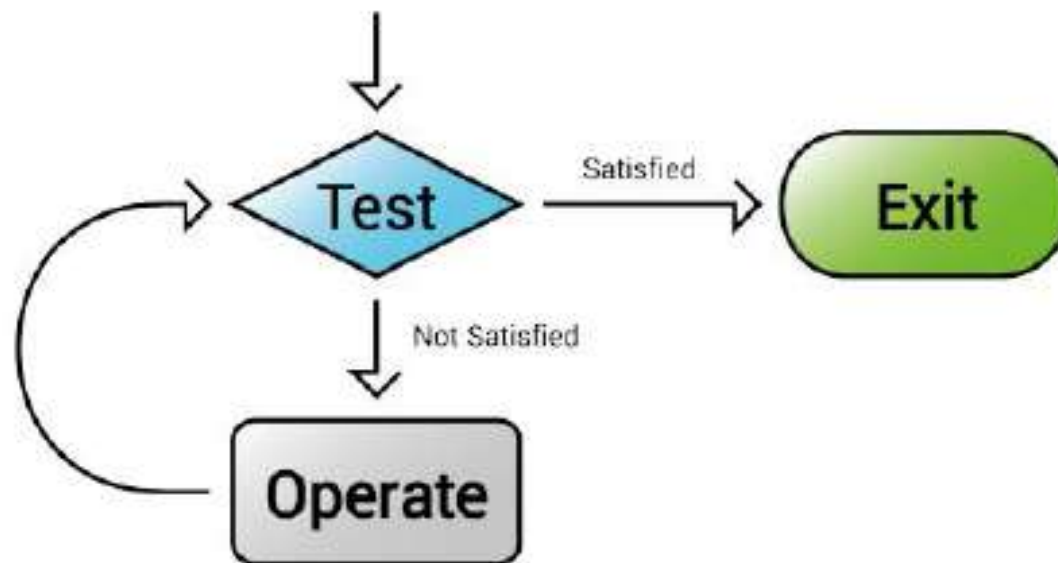
Charles S. Carver

Michael F. Scheier

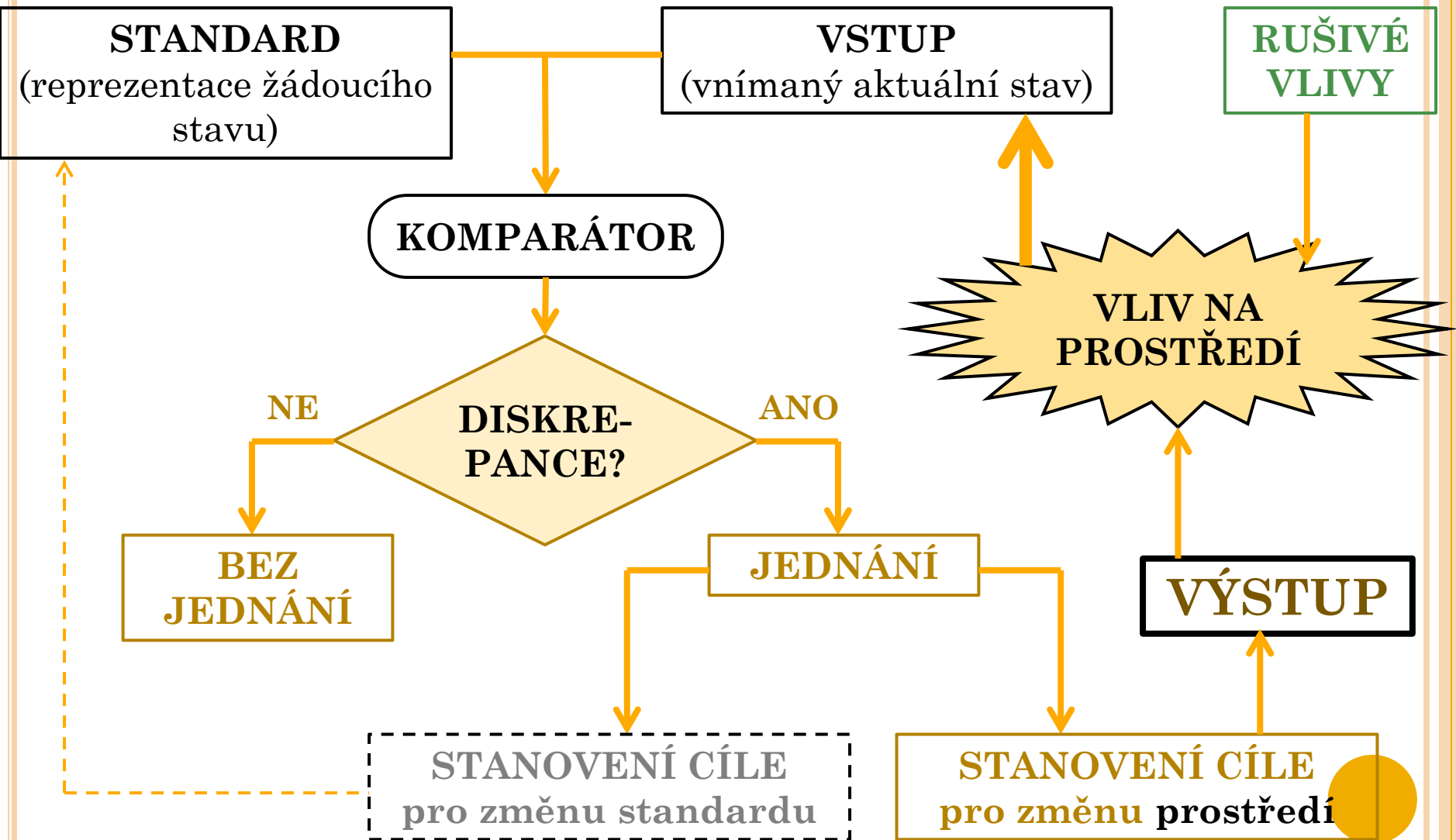
KYBERNETICKÝ MODEL REGULACE CHOVÁNÍ

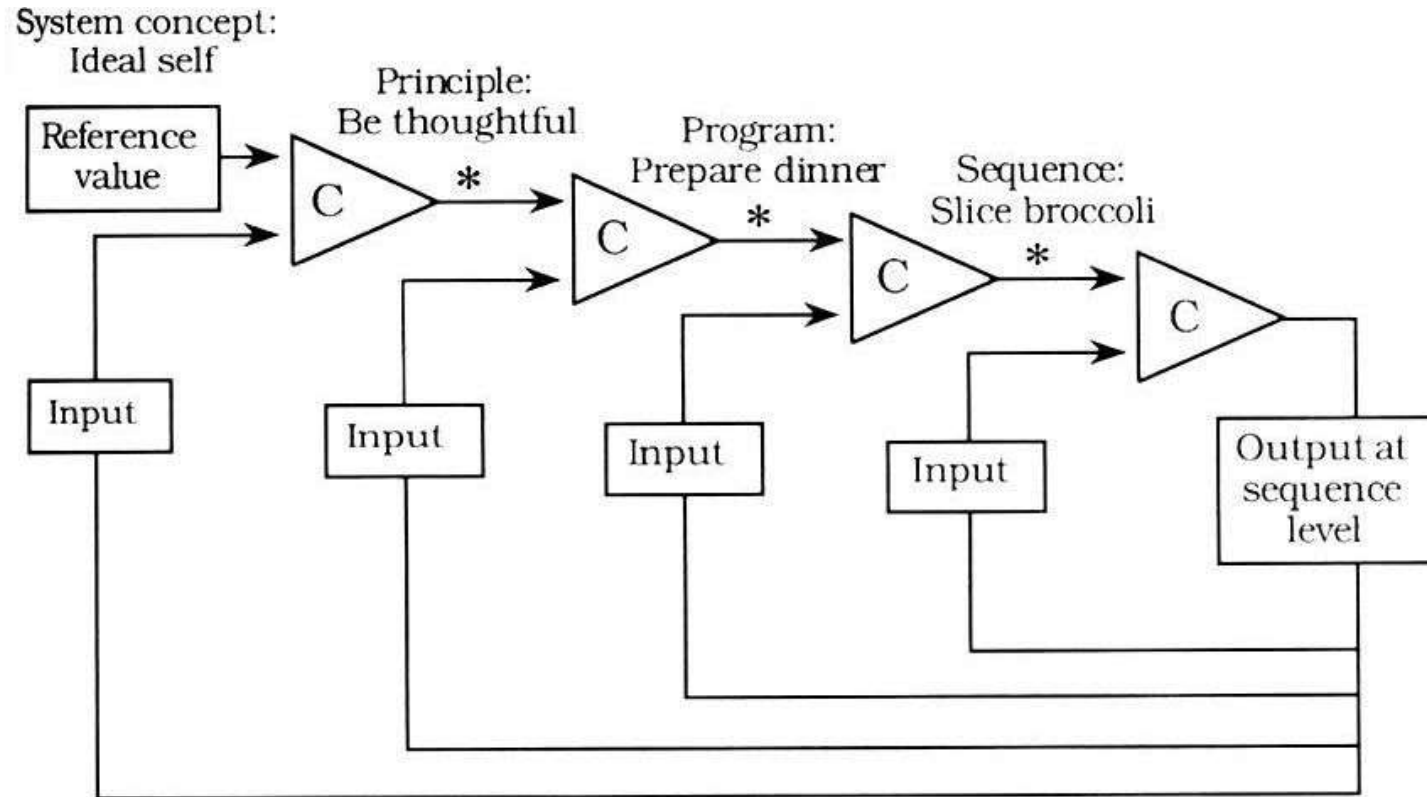
Model TOTE – Miller, Galanter, & Pribram, 1960

KYBERNETICKÝ MODEL REGULACE CHOVÁNÍ

KYBERNETICKÝ MODEL REGULACE CHOVÁNÍ

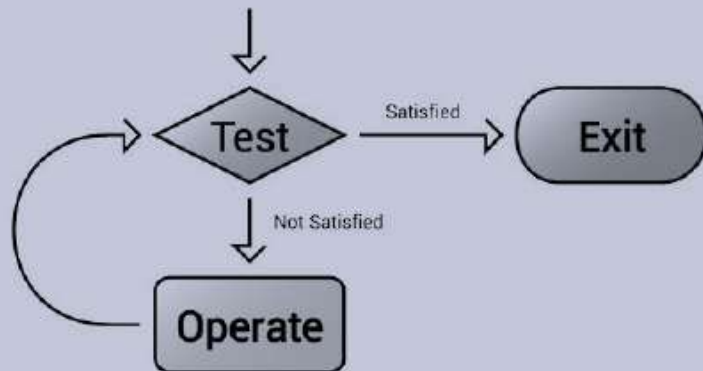

**Hierarchické zpětnovazbové smyčky –
hierarchické standardy**

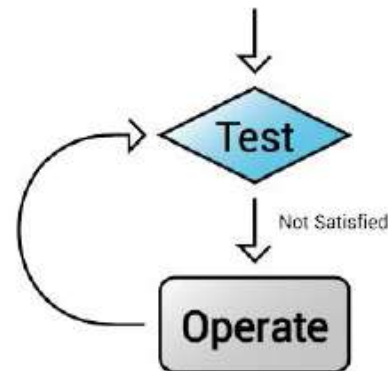

DVOUSTUPŇOVÝ KYBERNETICKÝ MODEL REGULACE CHOVÁNÍ – EMOCE JAKO SIGNÁLY

STANDARD

VSTUP

POZITIVNÍ CÍL

- *Rychlé přiblížení
vzbuzuje radost*
- *Neschopnost
dosáhnout cíl vzbuzuje
smutek nebo hněv*

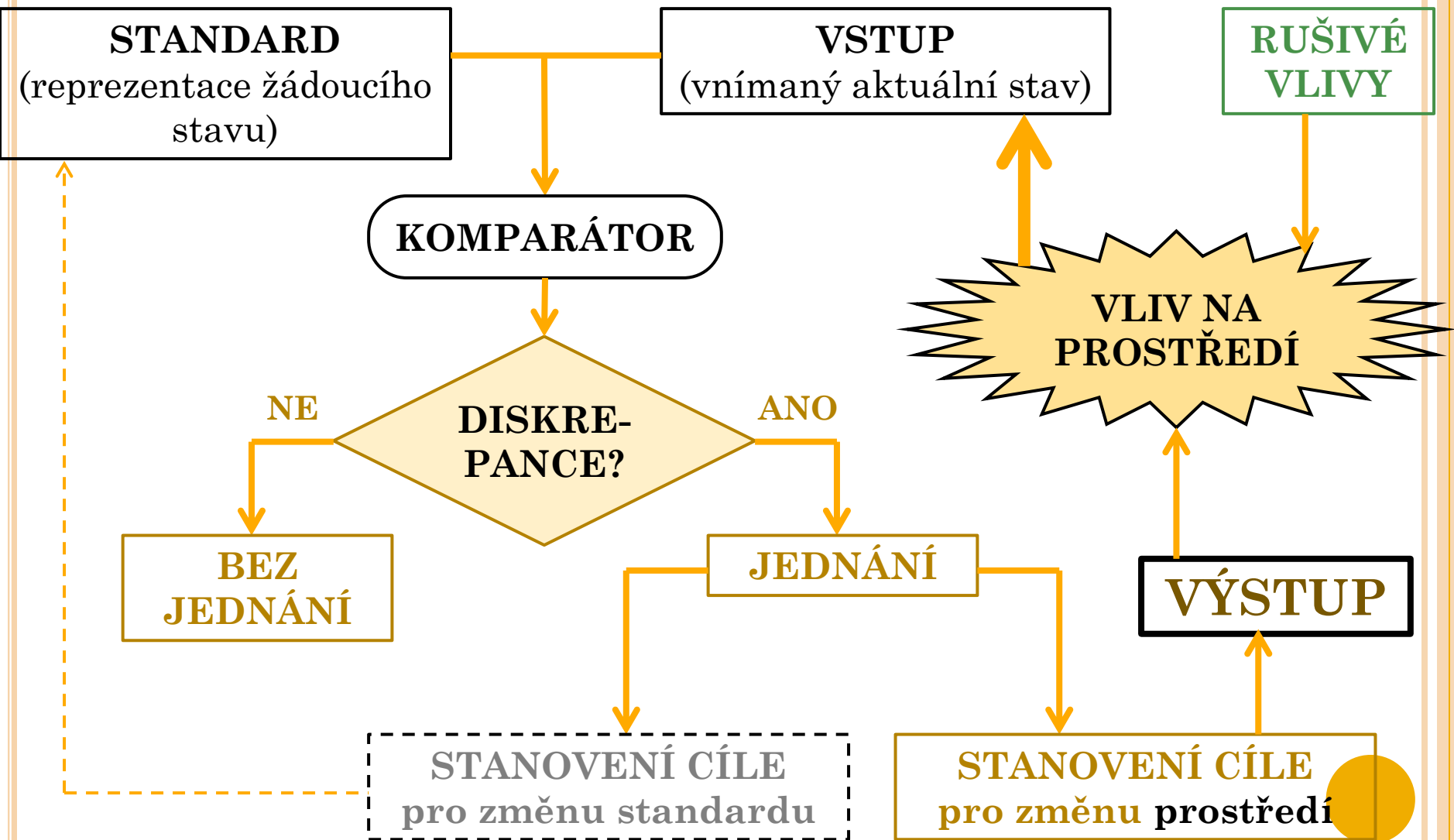

NEGATIVNÍ CÍL

- *Rychlé vzdalování
vzbuzuje úlevu*
- *Neschopnost uniknout
vzbuzuje odpor nebo
úzkost*

JAKÉ VLASTNOSTI SYSTÉMU JSOU KLÍČOVÉ?

INDIVIDUÁLNÍ ROZDÍLY V OČEKÁVÁNÍ – MOHU DOSÁHNOUT CÍLE?

Atribuce a složky sebepojetí

TOLMANOVA EXPEKTANCE = OČEKÁVÁNÍ
ČEHO...?

KONTINGENCE (NÁVAZNOSTI)

Robert C. Bolles

- **S – S*** situace – následek
- **R – S*** chování (reakce) – následek

JAK SE UTVÁŘEJÍ KONTINGENCE...?

CO OČEKÁVÁM, ŽE POVEDE K ÚSPĚCHU...

Julian Rotter – teorie sociálního učení

- Potenciál chování je funkcí očekávání posílení a hodnoty posílení
- **Generalizovaná expektance** = zobecnění kontingencí i situací
- ***Locus of control*** (ohnisko kontroly) – vnitřní vs. vnější

UTVÁŘENÍ OČEKÁVÁNÍ – ATRIBUCE

- Vyhledávání a uchovávání informací o „kontingencích“ je **adaptivní**
- Organismus je motivovaný udržovat si co největší **kontrolu** nad prostředím
- Utváření **implicitních teorií** o tom, jak svět funguje – racionální „bayesovský“ přístup (F. Heider)
- **Kauzální atribuce** = přisuzování příčinnosti určitého jevu/výsledku konkrétním zdrojům
- **Teorie atribucí** (*attribution theories*) – kdy a jak dochází k hledání příčin?
- **Atribuční teorie** (*attributional theories*) – jak atribuce ovlivňují naše chování?

ANALYZUJEME POKAŽDÉ, CO BYLO
PŘÍČINOU NĚJAKÉ UDÁLOSTI?

ATRIBUČNÍ TEORIE MOTIVACE, EMOCÍ A CHOVÁNÍ

Bernard Weiner

K hledání příčin jevu dochází, když:

- **Je nečekaný** (*překvapení*)
- **Je důležitý**
- **Je vyhodnocený jako negativní**

CO OVLIVŇUJE, JESTLI HLEDÁM PŘÍČINU?

Stádia atribučního procesu

- **Nečekanost** (*překvapení*) stačí na spuštění procesu
- **Intensita a trvání** hledání však závisí na tom, jestli je to výhodné – obvykle důležitější po selhání, často nedůležité po vyřešení problému (dosažení cíle)
- Negativní události však mají tendenci spíše spouštět **kauzální ruminaci** (= „přežvykování“ identifikovaných příčin v myšlenkách) než hledání příčin

IDENTIFIKACE PŘÍČINY – JAK?

Kelleyho analýza kovariancí:

- **Konsenzus** (reagují tak všichni nebo pouze on?)
- **Specifičnost** (děje se mu to v různých situacích nebo pouze teď?)
- **Konzistentnost** (stalo se mu to mnohokrát předtím nebo ne?) – **nejvlivnější**

ZÁKLADNÍ ATRIBUČNÍ CHYBA – MOŽNÉ VYSVETLENÍ

= máme tendenci u druhých přisuzovat příčinnost chování především dispozičním faktorům; u sebe mnohem více situačním faktorům.

- Motivační zkreslení – „zkreslení sloužící sobě“ (*self-serving bias*) – ochrana pozitivního sebehodnocení – **problém s daty u lidí s nízkým sebehodnocením**
  - Motivace zachovávat **konzistentní sebeobraz** (teorie kognitivní disonance, L. Festinger)
  - Čistě kognitivní vysvětlení – dostupnost informací o sobě vs. o druhém
  - **Zkreslení ve výzkumu atribucí – ekologická validita**
-

DIMENZE PŘÍČINNOSTI – KTERÉ?

Bernard Weiner

Dimenze příčinnosti:

- **Zdroj (locus)**
- **Stabilita** (později empiricky splynula s globálností pod názvem **obecnost**)
- **Kontrolovatelnost**

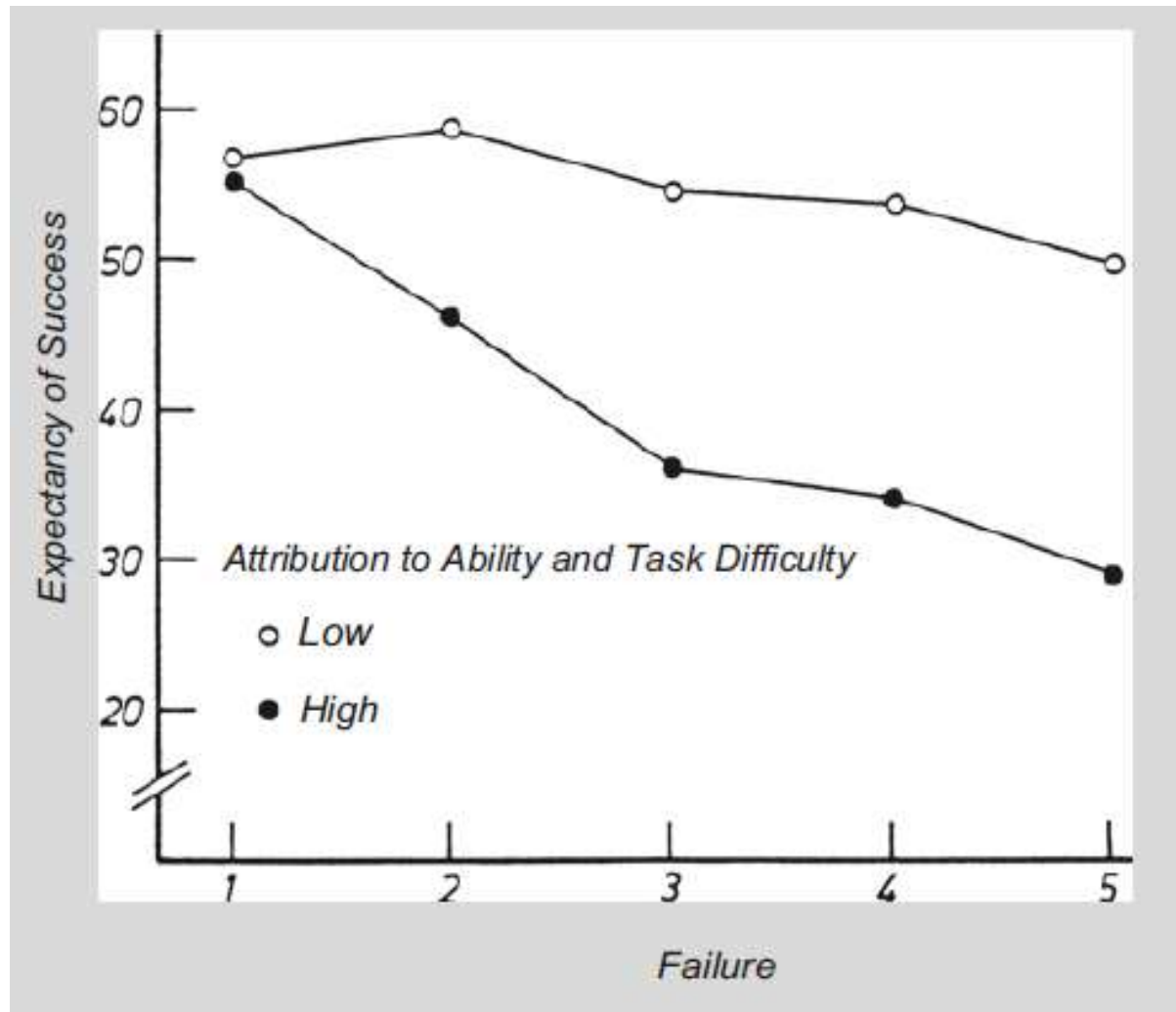
JAK MĚ OVLIVNÍ CHARAKTERISTIKY
ZDROJE, KTERÉMU PŘISOUDÍM
PŘÍČINNOST?

- Pocity viny
- Pocity studu
- Hněv
- Vděčnost
- Lítost a soucit
- Překvapení

ZKUŠENOST × ATRIBUČNÍ STYL

Meyer, 1973

JAK SE UTVÁŘÍ DISPOZIČNÍ PROMĚNNÉ
SOUVISEJÍCÍ S OČEKÁVÁNÍM UDÁLOSTÍ?

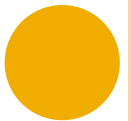
JAK SE UČÍME NÁSILNÉMU CHOVÁNÍ?

ZÁSTUPNÉ UČENÍ

Bandura, Ross, & Ross, 1961 – experiment s panákem Bobo

ZÁSTUPNÉ UČENÍ

Albert Bandura – sociálně kognitivní teorie

- Posílení má **motivační** a **informační** funkci = **očekávaný výsledek**
- **Učení nápodobou** – závislé na kognitivním zpracování / cvičení + podobnost vzoru + zvyšuje se **zástupným posílením**
- Člověk je schopen **sebeposílení**

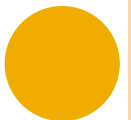

OČEKÁVÁNÍ JE DŮLEŽITÉ...

Očekávaná efektivnost (*efficacy*) a **očekávaný výsledek**

- *Self-efficacy* (vnímaná vlastní účinnost) – 4 zdroje

ZDROJE (NEJEN) SELF-EFFICACY

JAK OVLIVNÍ ÚROVEŇ VNÍMANÉ
VLASTNÍ ÚČINNOSTI MŮJ VÝKON?

IMPLICITNÍ TEORIE – DALŠÍ KONCEPTY

- **Naučený pesimismus** (Abramson, Seligman) a naučená beznaděj – mám kontrolu nebo ne?
- **Fixované vs. růstové mentální nastavení** (C. Dweck) – mohu měnit své dispozice nebo ne?

INDIVIDUÁLNÍ ROZDÍLY V HODNOTOVÉ SLOŽCE MOTIVACE – ČEHO CHCI DOSÁHNOUT?

Potřeby a motivy

POTŘEBA A MOTIV – PSYCHOLOGICKÉ HLEDISKO

Potřeba jako diskrepance mezi aktuálním a žádoucím stavem (hypotetická proměnná)

Motiv jako **osobnostní dispozice** – umožňuje vnímat různé situace jako „funkčně ekvivalentní“ a generovat konzistentní formy chování v těchto situacích

„Motivy jsou rozsáhlé, částečně nevědomé kognitivně-emoční sítě, jež byly vyabstrahovány z autobiografických prožitých poznatků, aby generovaly velké množství kontextově aktivovaných možností chování pokaždé, co se zvýší potřeba, která je jádrem každého motivu.“ (J. Kuhl)

„VELKÁ TROJKA“ SOCIÁLNÍCH MOTIVŮ

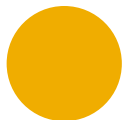
VÝKON

MOC

AFILIACE A INTIMITA

JAK ZJIŠŤUJEME, CO LIDI MOTIVUJE?

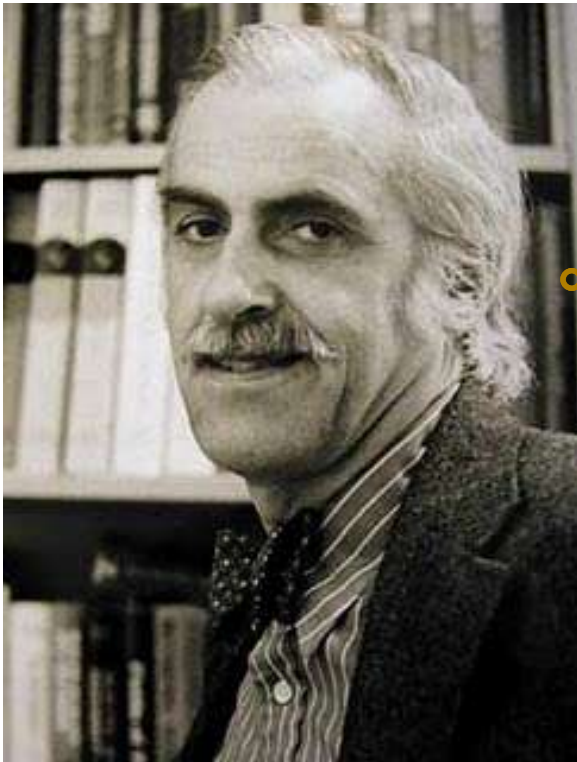

JAK ZJIŠŤUJEME, CO LIDI MOTIVUJE?

1. While taking an important exam, I perspire a great deal.	T	F
2. I get to feel very panicky when I have to take a surprise exam.	T	F
3. During tests, I find myself thinking of the consequences of failing.	T	F
4. After important tests, I am frequently so tense that my stomach gets upset.	T	F
5. While taking an important exam, I find myself thinking of how much brighter the other students are than I am.	T	F
6. I freeze up on things like intelligence tests and finals.	T	F
7. If I were to take an intelligence test, I would worry a great deal before taking it.	T	F
8. During course examinations, I find myself thinking of things unrelated to the course material.	T	F
9. During course examinations, I frequently get so nervous that I forget facts that I really know.	T	F
10. If I knew I was going to take an intelligence test, I would feel confident and relaxed beforehand.	T	F
11. I usually get depressed after taking a test.	T	F
12. I have an uneasy, upset feeling before taking a final/test.	T	F
13. When taking a test, I find my emotional feelings do not interfere with my performance.	T	F
14. Getting a good grade on one test doesn't seem to increase my confidence on the second test.	T	F
15. After taking a test, I always feel I have done better than I actually did.	T	F
16. I sometimes feel my heart beating very fast during important exams.	T	F

KLASIFIKACE A MĚŘENÍ MOTIVŮ

JÁ TĚM DOTAZNÍKŮM
NĚJAK NEVĚŘÍM!

David C. McClelland

MĚŘENÍ MOTIVŮ – CO VLASTNĚ MĚŘÍM?

$r = 0,09$

1. While taking an important exam, I perspire a great deal.	T	F
2. I get to feel very panicky when I have to take a surprise exam.	T	F
3. During tests, I find myself thinking of the consequences of failing.	T	F
4. After important tests, I am frequently so tense that my stomach gets upset.	T	F
5. While taking an important exam, I find myself thinking of how much brighter the other students are than I am.	T	F
6. I freeze up on things like intelligence tests and finals.	T	F
7. If I were to take an intelligence test, I would worry a great deal before taking it.	T	F
8. During course examinations, I find myself thinking of things unrelated to the course material.	T	F
9. During course examinations, I frequently get so nervous that I forget facts that I really know.	T	F
10. If I knew I was going to take an intelligence test, I would feel confident and relaxed beforehand.	T	F
11. I usually get depressed after taking a test.	T	F
12. I have an uneasy, upset feeling before taking a final/test.	T	F
13. When taking a test, I find my emotional feelings do not interfere with my performance.	T	F
14. Getting a good grade on one test doesn't seem to increase my confidence on the second test.	T	F
15. After taking a test, I always feel I have done better than I actually did.	T	F
16. I sometimes feel my heart beating very fast during important exams.	T	F

MĚŘENÍ MOTIVŮ – CO VLASTNĚ MĚŘÍM?

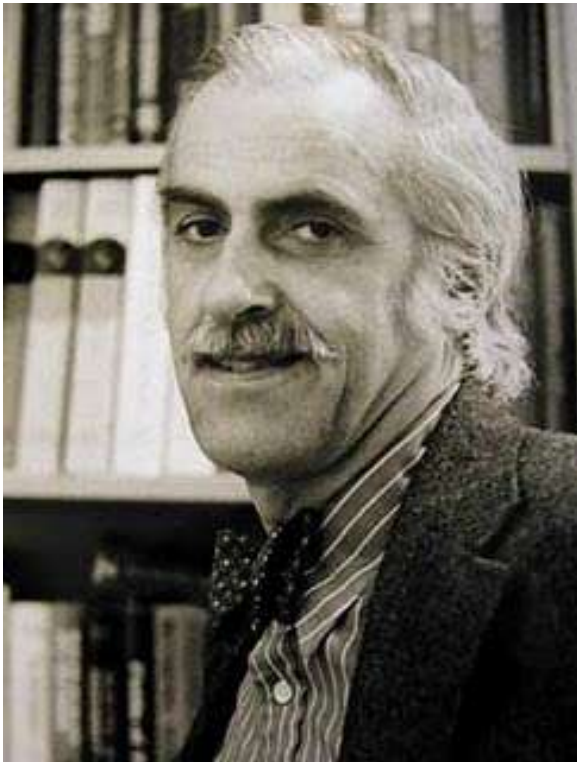

- *Vlastní představa o sobě*
- *Volba chování*

- *Intenzita (energizace)*
- *Kvalita výkonu a vytrvalost*

1. While taking an important exam, I perspire a great deal.	T	F
2. I get to feel very panicky when I have to take a surprise exam.	T	F
3. During tests, I find myself thinking of the consequences of failing.	T	F
4. After important tests, I am frequently so tense that my stomach gets upset.	T	F
5. While taking an important exam, I find myself thinking of how much brighter the other students are than I am.	T	F
6. I freeze up on things like intelligence tests and finals.	T	F
7. If I were to take an intelligence test, I would worry a great deal before taking it.	T	F
8. During course examinations, I find myself thinking of things unrelated to the course material.	T	F
9. During course examinations, I frequently get so nervous that I forget facts that I really know.	T	F
10. If I knew I was going to take an intelligence test, I would feel confident and relaxed beforehand.	T	F
11. I usually get depressed after taking a test.	T	F
12. I have an uneasy, upset feeling before taking a final/test.	T	F
13. When taking a test, I find my emotional feelings do not interfere with my performance.	T	F
14. Getting a good grade on one test doesn't seem to increase my confidence on the second test.	T	F
15. After taking a test, I always feel I have done better than I actually did.	T	F
16. I sometimes feel my heart beating very fast during important exams.	T	F

KLASIFIKACE A MĚŘENÍ MOTIVŮ

David C. McClelland

- **Implicitní motivy** – vyvíjí se v preverbálním období; ovlivňují intenzitu chování a výkon („operantní chování“)
- **Explicitní (sebe-atribuované) motivy** – vyvíjí se během socializace v dětství a později; závislé na sebeuvědomění; ovlivňují volbu cílů („respondentní chování“)

MĚŘENÍ MOTIVŮ – CO VLASTNĚ MĚŘÍM?

- *Intenzita (energizace)*
- *Kvalita výkonu a vytrvalost*

- *Vlastní představa o sobě*
- *Volba chování*

Důležitá je jejich kongruence a přítomnost incentív.

1. While taking an important exam, I perspire a great deal.	T	F
2. I get to feel very panicky when I have to take a surprise exam.	T	F
3. During tests, I find myself thinking of the consequences of failing.	T	F
4. After important tests, I am frequently so tense that my stomach gets upset.	T	F
5. While taking an important exam, I find myself thinking of how much brighter the other students are than I am.	T	F
6. I freeze up on things like intelligence tests and finals.	T	F
7. If I were to take an intelligence test, I would worry a great deal before taking it.	T	F
8. During course examinations, I find myself thinking of things unrelated to the course material.	T	F
9. During course examinations, I frequently get so nervous that I forget facts that I really know.	T	F
10. If I knew I was going to take an intelligence test, I would feel confident and relaxed beforehand.	T	F
11. I usually get depressed after taking a test.	T	F
12. I have an uneasy, upset feeling before taking a final/test.	T	F
13. When taking a test, I find my emotional feelings do not interfere with my performance.	T	F
14. Getting a good grade on one test doesn't seem to increase my confidence on the second test.	T	F
15. After taking a test, I always feel I have done better than I actually did.	T	F
16. I sometimes feel my heart beating very fast during important exams.	T	F

CO JE VLASTNĚ IMPLICITNÍ A EXPLICITNÍ MOTIV? JAKÉ POTŘEBY ODRÁŽÍ?

AFEKTIVNÍ POTŘEBY

- *Souvisí s očekáváním libého stavu*

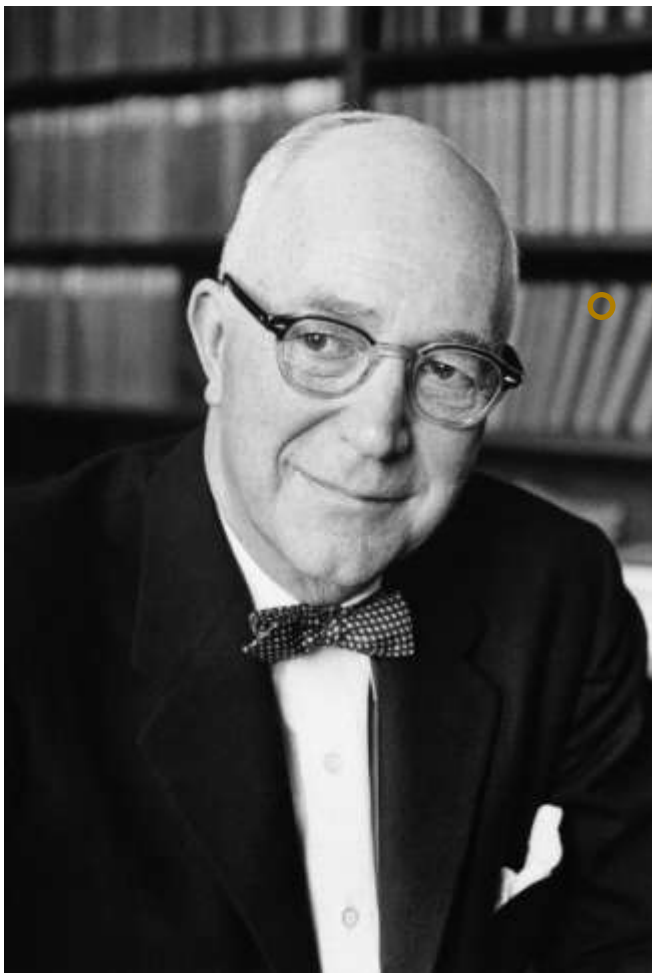

KOGNITIVNÍ POTŘEBY

- *Souvisí s vyhledáváním informací o sobě a o světě*

IDIOGRAFICKÝ PŘÍSTUP

JAK MŮŽEŠ TVRDIT,
ŽE VÍŠ, PROČ SE
NĚKDO CHOVÁ TAK,
JAK SE CHOVÁ?

- Zdánlivě nekonzistentní chování dává smysl, když známe osobní historii jedince a díváme se na situaci z jeho úhlu pohledu

Gordon W. Allport

LITERATURA:

ATRIBUCE A TEORIE SOCIÁLNÍHO UČENÍ:

Heckhausen & Heckhausen: Kap. 15

Weiner: Kap. 5, 6

Petri & Govern: Kap. 10

Reeve: Kap. 9

MOTIVY:

Heckhausen & Heckhausen: Kap. 6, 7, 8, 9

Reeve: Kap. 7

**DĚKUJI ZA
POZORNOST!**

